

ПЕРМЯКОВ Дмитро Сергійович

Київський інститут Національної гвардії
України

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАДА: ІСТОРИЧНА РОЛЬ У ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Вивчення історичних подій, пов'язаних із діяльністю Української Центральної Ради (УЦР), є важливим напрямом досліджень новітньої історії України. Значний внесок у розробку зазначеної проблематики здійснили В. Верстюк [1], Н. Крилова [2], М. Литвин [3], С. Кульчицький [4], О. Павлишин [5] та ін. дослідники, чії праці характеризуються наявністю широкої документальної бази та нових оцінок державотворчої діяльності УЦР.

Актуальність дослідження діяльності УЦР зумовлена необхідністю критичного переосмислення історичного досвіду державотворення в контексті сучасних викликів, що стоять перед Україною. Як зазначає В. Верстюк, досвід УЦР становить особливий інтерес для розуміння процесів становлення демократичної держави та розвитку парламентаризму [1, с. 23].

Створення УЦР мало місце 4 березня 1917 р., у Києві, за ініціативи Товариства українських поступовців та за участі представників різних українських організацій. Перші тижні діяльності УЦР характеризувалися пошуком оптимальних форм організації та визначенням основних напрямків роботи.

Важливим кроком у розвитку УЦР став Всеукраїнський національний конгрес, що відбувся 6-8 квітня 1917 р. та легітимізував УЦР як представницький орган українського народу, визначивши основні напрямки її діяльності.

Еволюція державотворчих процесів в Україні у період національно-демократичної революції найяскравіше відобразилася у чотирьох Універсалах УЦР, кожен з яких був відповіддю на конкретні історичні виклики. Так, Перший Універсал (10 червня 1917 р.) декларував автономію України. В. Верстюк

зазначає, що цей документ став першим кроком до реального державотворення [1, с. 48]. Другий Універсал (3 липня 1917 р.) відображав компроміс із Тимчасовим урядом: зазначений документ, з одного боку, відкладав автономію до Установчих зборів, а з іншого – розширював повноваження УЦР. Третій Універсал (7 листопада 1917 р.) проголосив створення Української Народної Республіки (УНР), що фактично означало початок будівництва незалежної держави. Четвертий Універсал (22 січня 1918 р.) проголосив повну державну незалежність УНР – тобто, мало місце перше проголошення незалежності України у ХХ столітті.

Економічна політика УЦР характеризувалася значним впливом соціалістичних ідей. С. Кульчицький відзначає, що це часто призводило до прийняття популістських рішень, які не враховували реальної економічної ситуації [3, с. 167]. Особливо суперечливим було земельне питання. За словами О. Павлишина, земельна політика УЦР, спрямована на соціалізацію землі, викликала значний спротив землевласників та дестабілізувала економічну ситуацію [5, с. 178].

Одним із найбільш проблемних аспектів діяльності УЦР було військове будівництво. Практично усі дослідники наголошують на фатальній помилці керівництва УЦР, яке недооцінило важливість створення регулярної армії.

Зовнішньополітична діяльність УЦР мала суперечливий характер. Керівництво УЦР часто демонструвало непослідовність у міжнародних відносинах. Брестський мирний договір, підписаний 9 лютого 1918 р., став важливим дипломатичним успіхом, але, як справедливо зазначає О. Павлишин, його реалізація виявилася проблематичною [5, с. 201].

У сфері національно-культурного будівництва УЦР досягла значних успіхів. До важливих здобутків дослідники відносять: створення української системи освіти; відкриття українських шкіл та вищих навчальних закладів; закладення основ подальшого розвитку української науки та культури.

Проблеми з формуванням ефективного державного апарату стали однією з причин слабкості УЦР. Як в центрі, так і на місцях не було достатньої кількості

професійних управлінців, а часта зміна керівного складу негативно впливала на послідовність державної політики.

Аналізуючи причини падіння УЦР, В. Верстюк виділяє комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів [1, с. 67]. Найбільший негативний вплив мала соціально-економічна криза, відсутність війська, неспроможність УЦР створити ефективну систему державного управління [4, с. 201].

Отже, аналіз діяльності Української Центральної Ради як першого українського парламенту дозволяє зробити важливі висновки для сучасного державотворення. УЦР заклала фундамент української державності та продемонструвала можливість демократичного розвитку України. Водночас, її досвід виявив критичну важливість таких факторів як: необхідність створення ефективної системи державного управління, боєздатної армії, збалансованої соціально-економічної політики та професійної дипломатії.

Позитивними уроками діяльності УЦР можна вважати: демократичний характер формування органів влади, успіхи в національно-культурному будівництві, спроби створення правової держави. Негативними уроками стали: недооцінка важливості військового будівництва, надмірне захоплення соціалістичними експериментами, недостатня увага до формування професійного державного апарату.

В сучасних умовах особливо актуальними залишаються уроки УЦР щодо необхідності балансу між різними напрямками державного будівництва, важливості врахування регіональних особливостей та створення ефективної системи державного управління. Досвід УЦР демонструє, що успішне державотворення можливе лише за умови комплексного підходу до вирішення політичних, економічних, військових та соціально-культурних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верстюк В. Українська Центральна Рада: період становлення. Український історичний журнал. 2007. № 2. С. 23-46.
2. Крилова, Ніна. Центральна Рада: від автономії до незалежності. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка. Сер. Історія. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. - Вип. 1, ч. 1. С.- 17–21.

3. Кульчицький С. Українська революція 1917-1921 років: новий погляд. Український історичний журнал. 2008. №4. С. 157-178.

4. Литвин М. Українська революція 1917-1921 років: особливості, характер, уроки. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2018. № 54. С. 186-202.

5. Павлишин О. Зовнішньополітична діяльність Української Центральної Ради. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2013. 278 с.

6. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах, Том. I, 4 березня – 9 грудня 1917 року/ упор. В. Ф. Верстюк та ін. Київ: Наукова думка, 1996. 586 с.

7. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах, Том. II, 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / упор. В. Ф. Верстюк, О. Д. Бойко та ін. Київ: Наукова думка, 1997. 424 с.